

Scener fra norsk kristenliv! Holder det?

*Preken Mandal kirke i anledning utstilling 17. august 2014
Av biskop Stein Reinertsen*

Det er godt å være tilbake i Mandal. Ekstra hyggelig er det at det er i anledning Adolph Tidemands og grunnlovens 200 års jubileum og utstillingen i Buen i den anledningen. Det var en flott åpning på torsdag. Utstillingen har fått navnet: Scener fra norsk kristenliv. Jeg har kalt denne prekenen det samme, men lagt til en liten undertittel: Holder det? Jeg skal forsøke å illustrere dagens prekentekest med bildene fra utstillingen. Vi reiser oss og hører dagens prekentekest i fra Lukasevangeliet kap 5.

Deretter gikk Jesus ut. Da fikk han se en tollere som het Levi. Han satt på tollboden. Jesus sa til ham: «Følg meg!» Og han reiste seg, forlot alt og fulgte ham. Levi holdt et stort selskap for ham hjemme hos seg, og en hel del tollere og andre var sammen med dem til bords. Fariseerne og de skriftlærde blant dem murret og sa til disiplene: «Hvorfor spiser og drikker dere sammen med tollere og syndere?» Men Jesus svarte dem: «Det er ikke de friske som trenger lege, men de syke. Jeg er ikke kommet for å kalle rettfærdige, men syndere til omvendelse.» Luk 5,27-32

Dagens tekst er egentlig to forskjellige scener. Vi vet ikke hvor lang tid det er mellom dem. Men rekkefølgen er klar: Først utfordrer Jesus tolleren Levi: Følg meg. I den andre scenen er det Levi som har invitert Jesus til selskap. Til begge scenen har Adolph Tidemand viktige ting å si gjennom sine bilder.



Til den første har jeg valgt to. Dette bildet (**Bilde 1**), som er en komposisjonsskisse av altertavlen i Tyrstrand kirke, har fått tittelen «Kristus stående overfor verden». Her ser vi Kristus som med åpne armer inviterer oss: «Kom til meg.» Det andre bildet har vi allerede sett i forbindelse med dåpen (**Bilde 2**). «La de små barn komme til meg». To bilder som inviterer til fellesskap med Jesus Kristus.



Kjernen i vår kristne tro, er at Gud kommer ned til oss ved å bli som en av oss. «Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss. Han kom til sine egne.» Det er ikke vi som ved hjelp av vårt eget strev kommer opp til Gud, men Gud som kommer ned til oss. Gjennom Jesus, ser vi hvordan Gud er. Ordene som beskriver Jesus er at han ser, leter, oppsøker og finner. Slik starter fortellingen: «Deretter gikk Jesus ut. Da fikk han se en tollere.» Gud er den som kommer, det er ikke vi som primært søker han. Gud er der først.

Samtidig: Han som kommer nær til oss, utfordrer oss til å vende om og følge ham. For Levi ble det et radikalt oppbrudd: «Og han reiste seg, forlot alt og fulgte ham.» Den samme utfordringen gir han oss: Jesu programerklæring var denne: «Vend om for himlenes rike er kommet nær.»

Gud er kjærlighet. Kjærlighet og tvang hører ikke sammen. Gud tvinger derfor ingen til å følge ham, men han setter oss på et valg. Hvordan responderer vi på den utfordringen? Å være tilhenger av Jesus er ikke det samme som å være hans etterfølger. Det er en utfordrende Jesus vi møter i teksten i dag.



«La de små barna komme til meg,» kalles bildet.

Dette (**Bilde 3**) er skissen til bildet. Tre foreldrepar har respondert på utfordringen og båret det kjæreste de har frem til Jesus. De er blitt døpt i Faderens, Sønnens og Den hellige ånds navn. Noe radikalt har skjedd også i deres liv. «Den allmektige Gud har nå gitt deg sin Hellige Ånd, gjort deg til sitt barn og tatt deg inn i sin troende menighet. Han styrke deg med sin nåde til det evige liv.» Det livet vi fikk i dåpen skal vi leve ut i tro og etterfølgelse, uansett hvem vi er og hvor i livet vi er. Det er livets dypeste mening.

Over til scene to i teksten. Nå er det ikke Jesus som har invitert, det er Levi som har invitert en svært broket og sammensatt gjeng til selskap. Slikt blir det bråk av. «Si meg hvem du omgås, og jeg skal si deg hvem du er,» heter det.

Fariseerne og de skriftlærde blant dem murret og sa til disiplene: «Hvorfor spiser og drikker dere sammen med tollere og syndere?»

Igjen er det utrolig radikale ord Jesus kommer med:

«Det er ikke de friske som trenger lege, men de syke. Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men syndere til omvendelse.»

Hvis du hadde vært en del av dette selskapet, hadde du sett på deg selv som frisk eller syk? De som var til stede, tenkte ikke på syk i bokstavelig betydning som influensa eller hjertetrøbbel, men syk i betydningen av at man er en synder.



Dette bildet (**Bilde 4**) er ikke et selskap, men viser en sammensatt forsamling av både friske og syke. Det kalles «Nattverdens utdeling i en hardangersk røykstove», men også «Sognebud: Naboerne bringer deres Værkbrudne og Syge inn i Røgstuen». Her har Tidemand malt både friske og syke samlet.

Hvem er den kristne tro for, og hva slags mennesker består menigheten av i dag? Det har skjedd noe utrolig interessant fra Jesu tid og opp til i dag når det gjelder hvordan man omtaler den kristne menigheten. En av Jesu aller mest kjente lignelser er lignelsen om den bortkomne sønnen. Han som bad sin far om å få arven på forskudd og som reiste ut og sløste bort alt han hadde fått på et vilt liv. Hjemme på gården går faren og venter på denne sønnen som har forlatt ham, i tillegg er det en bror som trofast gjør jobben på gården. En dag kom denne bortkomne til seg selv, og vendte hjem. Faren blir glad, mens den hjemmeværende broren blir sur og gretten.

Det interessante er at flere studier viser det samme: Når predikanter i dag forkynner over denne teksten (både i USA og i Norge), tenker predikanten at menigheten i dag ikke er den bortkomne sønnen, men den hjemmeværende. Men når Jesus fortalte lignelsen, var den et forsvar for de menneskene han omgav seg med. «Denne mannen tar imot tollere og syndere og spiser sammen med dem. Da fortalte han dem en lignelse» (Luk 15,3) Det har skjedd en forvandling: Menigheten er blitt «frisk», mens de bortkomne er de som er utenfor.

Hvis Jesus stod her i Mandal kirke i dag, ville han ordlagt seg på samme måte som i selskapet til Levi?

«Det er ikke de friske som trenger lege, men de syke. Jeg er ikke kommet for å kalle rettfærdige, men syndere til omvendelse.»

Eller ville han ha sagt til oss: «Ha meg unnskyldt, her har ikke jeg noe å gjøre, det er ikke til dere friske jeg er kommet. Jeg må ut å finne noen syndere.»

Det har vært mye usunn forkynnelse om vi er syndere. Det ble både for trangt og ensidig når det var alt å si om oss. Vi har en uendelig verdi, elsket av Gud. Og den kristne tro handler om mye mer enn synd. Om mening, trygghet, håp, verdier og fellesskap. Men er vi stolte av alt i har gjort og sagt? Har også vi ting bak våre fasader? Med ett enkelt spørsmål, avslørte Jesus

en gang hva som var bak fariseernes og de skriftlærdes fasader: «Den av dere som er uten synd, kan kaste den første steinen på henne. Da gikk de alle bort, de eldste først.»

Hvem kommer til meg når andre går bort
Hvem blir igjen
Hvem våger seg bak alt jeg har gjort
Og likevel kalle seg venn, synger Ole Paus.

Ordene til den frynsete Levi, for hans livsførsel var virkelig frynsete både i folks øyne og i Jesu. Tollerne samarbeidet med okkupasjonsmakten og gikk ikke av veien for å ta litt ekstra til seg selv. Jesus hadde liten sans for den slags oppførsel. Det var ingen som så tydelige som Jesus advarte mot mammon, grådighet og å ta penger i fra fattige mennesker. Likevel viser Jesus at han er Levis venn. Ordene til Levi, er Lukas sin lille bibel. Ordene om Guds store nåde mot oss.

«Det er ikke de friske som trenger lege, men de syke. Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men syndere til omvendelse.»

Ta en titt på bilde på veggen igjen. Når presten hever kalken, med nattverdsvinen, stråler lyset inn. Adolph Tidemand skriver i et brev til han som kjøpte dette bildet, at da blir: «Hytten til et tempel.» Noe guddommelig skjer. Det er et utrolig talende og sterkt bilde. Hadde vi vært i denne røykstova i Hardanger, ville vi snart hørt ordene:

Den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus har nå gitt oss sitt hellige legeme og blod som han gav til soning for alle våre synder. Han styrke oss og holde oss oppe i en sann tro til det evige liv. Fred være med dere.

Men holder dette? Kan vi leve og dø på dette? Adolph Tidemand har gitt oss mange fantastiske bilder og skildringer av scener fra norsk kirkeliv. La oss nå ganske raskt se på noen flere av disse.



Bilde 5)
«Haugianerne», dette regnes som et av Tidemands hovedverk. Et av dem henger fast her i Mandal. Få mennesker har hatt en så stor innvirkning på norsk kristenliv som Hans Nilsen Hauge.

Vi sang før prekenen: *Jesus din søte forening å smake*. 5. april 1796 var Hans Nilsen Hauge ute på åkeren og arbeidet. Da han hadde sunget det 2. verset av salmen: «Meg og hva mitt er, jeg gjerne vil miste, når alene du i sjelen kan bo», fikk han en merkelig opplevelse. Gud kalte ham til tjeneste. Det ble starten på Hauges virksomhet. Han reiste rundt i hele Norge og talte til folk, og virkningene var enorme. Dette lot seg ikke stoppe, selv om det var forbudt. Hauge ble derfor flere ganger satt i fengsel og satt inn i flere år tilsammen. Det hindret ham ikke i å

forkynne til vanlige mennesker om Guds nåde. Hans virkning på norsk kristenliv er uvurderlig.

Da Tidemand malte bildet, var loven opphevet som forbød de som ikke var prester, å forkynne. Men ved å male dette bildet, peker Tidemand på kristen lekmannsbevegelse som hadde livets rett. Troen holdt, selv når den møtte motstand. Den lot seg ikke stanse selv av et strengt lovverk.



Troen handler om et liv. Den er en relasjon, et forhold til den treenige Gud. Alt levende, trenger det næring, hvis ikke visner og dør det til slutt. Det minnet vi hverandre om i dåpen tidligere i gudstjenesten. Foreldre, faddere og hele menigheten har et ansvar for å gi næring til troen, ved å be for barnet, lære det selv å be, la det bruke bibelen og nattverden.

Tidemand har i flere av sine bilder fått frem hvordan mennesker tar tid midt i et travelt liv til å gi næring til troen sin. (Bilde 6) Her er et annet kjent bilde som henger i forskjellige versjoner i utallige hjem. Det har mange navn, men kalles ofte «Husandakt». Søk først Guds rike, sier Jesus. Bibel og bønn har sørget for at troen er holdt levende.



Dette (Bilde 7) bildet er et tilsvarende motiv. Det kalles «Søndagsfred». Samfunnet har forandret seg mye siden det ble malt i 1858, altså for over 150 år siden, men det som det uttrykker, er vel ikke noe mindre viktig i dag? Samfunnet er enda mer oppjaget. Burde ikke det føre til at vi var enda flinkere til å ta oss tid til de viktigste tingene i livet. Søndagen har vært en bærebjelke i vår kultur. Overholdelsen av søndagen kunne nok til tider bli for trang. Sunn

livsutfoldelse og avkobling ble stemplet som galt. Overholdelsen av søndagen må nødvendigvis bli annerledes i 2014 enn i 1814. Men vi gjør noe uklokt hvis vi gjør søndagen til noe annet enn en hviledag og en dag for å tilbe den levende Gud.



Troen trenger ikke bare å pleies, vi trenger også kunnskap om hva vi tror på. Dette bildet (**Bilde 8**) har mye humor. Se på alle de flotte detaljene. Det er kalt «Oppmelding til konfirmasjon». Trosopplæring er grunnleggende for enhver kristen og for kirken.

Tidemand viser her (**Bilde 9**) en overhøring i en bygdekirke. Slike overhøringer er det heldigvis slutt på, men vi har ikke mindre behov for kunnskap nå, enn de hadde i 1847.



Når kunnskap mangler kan det gå galt. Det kommer frem i neste bilde. **Bilde 10)**

Tidemand var ikke den som stod på barricadene for sine meninger, men dette har han kalt «Fanatikere».

Kunnskap er et vern mot at troen dras i feil retning. Lære på avveie fører til en usunn og farlig tro, mens rett lære gir en sunn og levedyktig tro.



Men holder troen? Hva skjer i møte med de store utfordringene og i møte vår siste fiende? (**Bilde 11)**

«Sognebud», er bildet kalt. Det er et utrolig realistisk bilde.

Ansiktsuttrykkene og stemningen er akkurat slik den er i sognebud i 2014. Hva har blitt sagt til den syke og den døende: «Kom til meg alle dere som strever og bærer tunge byrder, så vil jeg gi dere hvile.» «Vandrer jeg i dødsskyggens dal, frykter jeg ikke for noe vondt, for du er med meg. Din kjepp og din stav de trøster meg?»





Eller når vi er samlet til begravelse. (**Bilde 12**) «Gravøl» er dette bildet kalt. Sorgen er der alltid i en begravelse til et kjært menneske. Men det er ikke det eneste som blir sagt. Det er alltid et håp: «Jeg er oppstandelsen og livet sier Herren, den som tror på meg skal leve om han enn dør, og hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø.» Vi forkynner dødens ord i livets verden.



Men hvordan kan vi det? Det bildet av Adolph Tidemand som har talt sterkest til meg, er dette (**Bilde 13**). Det henger her i Mandal kirke. En kopi av det er altertavlen i den kirken jeg ble døpt, og senere har tjenestegjort i 16 år. Vestbygda kapell. Et bilde som forkynner at døden kunne ikke holde på Jesus. Det forandrer alt. Det gjør at troen holder. Uten den ville ikke Tidemand kunne malt scener fra norsk kristenliv for da ville vi ikke hatt noen kirke. Men nå er Kristus stått opp, det forandrer alt.

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellig ånd som var er og blir en sann gud fra evighet og til evighet. Amen